

ØKOKRIMS ÅRSRAPPORT 1999

TILBAKEBLIKK PÅ 1999

ØKOKRIM ble etablert i 1989. 10-årsjubileet ble markert med et fagseminar i Lom i slutten av august. 1999 har vært det første året i et nytt decennium for enheten. Gjennom året har ØKOKRIM vært stilt overfor en rekke spennende utfordringer.

ØKOKRIMs hovedoppgave er å etterforske og aktorere saker innenfor områdene økonomisk kriminalitet, IKT-kriminalitet (kriminalitet relatert til informasjons- og kommunikasjonsteknologi) og miljøkriminalitet. Også i 1999 gikk en stor andel av enhetens ressurser med til å behandle egne saker. Flere av sakene er nærmere omtalt senere i årsrapporten. Hovedtyngden av sakene befinner seg innenfor økonomisk kriminalitet. Sakene etterforskes av tverrfaglige team. Flere av teamene er tildelt særskilt ansvar for bestemte fagområder. I 1999 ble ett av teamene tillagt et særlig ansvar for kriminalitet knyttet til verdipapirhandel.

Utviklingen innenfor IK-teknologien representerer en særlig utfordring for politiet. ØKOKRIM konsentrerer innsatsen med egne saker på dette området til dataangrepssaker. Gjennom statsbudsjettet, som ble fremlagt i oktober, fikk ØKOKRIM tilført tre nye stillinger til forsterket innsats på dette området.

Når det gjelder miljøkriminalitet, har det også i 1999 vært rettet en særlig oppmerksomhet mot forurensningsovertredelser. Vi fikk i fjor de strengeste dommene noensinne i Norge både når det gjelder dette området, og når det gjelder kulturminnekriminalitet og arbeidsmiljøkriminalitet.

ØKOKRIM skal være en spydspiss og et kompetansesenter på sine ansvarsområder i forhold til det øvrige politiet. Det er et siktemål at den erfaring og innsikt som enheten skaffer seg gjennom arbeidet med egne saker, skal spres til resten av politiet. Også i 1999 har medarbeidere ved ØKOKRIM lagt ned en stor innsats i ulike kompetansehevende tiltak, blant annet ved regionale kurs i enhetens egen regi og ved tilrettelegging av og undervisning på kurs ved Politihøgskolen. Det er utviklet nye kurs som vil bli holdt i 2000, blant annet om de nye inndragningsreglene, som ble satt i kraft fra 1. juli 1999.

Organisert kriminalitet er et prioritert satsningsområde for norsk politi og påtalemyndighet. Med organisert kriminalitet forbinder man vanligvis andre typer overtredelser enn økonomisk kriminalitet. Men det er ikke noe skarpt skille mellom disse fenomenene, og ØKOKRIM har i 1999 hatt befatning med flere saker som best kan regnes som organisert kriminalitet, for eksempel spritsmugling. Det er en økende erkjennelse av betydningen av finansiell etterforskning som metode for å framskaffe viktige bevis også i andre typer saker enn økonomisk kriminalitet. Finansiell etterforskning er dessuten helt avgjørende for i større grad å kunne inndra utbyttet av de straffbare handlingene. I september nedsatte Justisdepartementet en arbeidsgruppe som skulle utrede etablering av en samarbeidsmodell mellom Oslo politidistrikt, Kriminalpolitisen og ØKOKRIM for å styrke bekjempelsen av grenseoverskridende organisert kriminalitet. ØKOKRIM er innstilt på å gi sitt bidrag i

kampen mot denne typen kriminalitet. Arbeidet med å etablere samarbeidsrutiner vil bli videreført i 2000.

Ved siden av å ta egne saker, yter ØKOKRIM bistand i en rekke saker hvor påtaleansvaret ligger hos påtalemyndigheten lokalt. I 1999 ble det gitt bistand i 127 nye saker til 41 politidistrikter.

ØKOKRIM er mottaker av hvitvaskingsmeldinger fra banker og andre finansinstitusjoner. I 1999 har slike meldinger vært utgangspunkt for flere straffesaker, dels hos ØKOKRIM selv og dels i andre politidistrikter.

I 1999 fikk ØKOKRIM egen hjemmeside på Internett. Dette prosjektet vil bli videreutviklet i 2000. ØKOKRIM utga i samarbeid med Politiets overvåkingstjeneste og Kriminalpolitisenralen en samlet trusselvurdering for alle kriminalitetsområder. Det er et gjennomgående trekk – ikke minst på ØKOKRIMs ansvarsområder – at kriminaliteten blir mer organisert, mer internasjonal og mer teknifisert. Dette er utviklingstrekk som stiller nye krav til kompetanse og effektivitet hos politi og påtalemyndighet.

Vi mener at aktiviteten i ØKOKRIM i 1999 danner en god basis for at enheten skal kunne ivareta sine oppgaver på en god måte også i det kommende året. Men utfordringene er store, og det er nødvendig med en aktiv og pågående holdning for å unngå at politi og påtalemyndighet kommer på defensiven i forhold til kriminalitets utviklingen.

GENERELT OM ØKOKRIM

Det er et viktig kriminalpolitisk mål å sørge for at kriminalitet ikke skal lønne seg. Økonomisk kriminalitet, IKT-kriminalitet og miljøkriminalitet utgjør en stor og økende trussel mot velferdssamfunnet og rettsstaten. Økonomisk kriminalitet er også en betydelig trussel mot det seriøse næringsliv, idet det skapes konkurransevridning. Hovedformålet med opprettelsen av ØKOKRIM i 1989 var å styrke politiets evne til å bekjempe alvorlig økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet.

Som sentralt politiorgan er ØKOKRIM administrativt og budsjettmessig underlagt Justisdepartementet. ØKOKRIM er samtidig et statsadvokatembete med nasjonal myndighet. Når det gjelder straffesaksbehandlingen er enheten underlagt Riksadvokaten.

OPPGAVER

Innenfor områdene økonomisk kriminalitet, IKT-kriminalitet og miljøkriminalitet har ØKOKRIM til oppgave å

- avdekke, etterforske, påtale og iretteføre egne saker
- bistå nasjonale og utenlandske politi- og påtalemyndigheter
- heve politiets og påtalemyndighetens kompetanse og drive opplysningsvirksomhet

- drive kriminaletterretning og utarbeide trusselvurdering
- være rådgivende organ for sentrale myndigheter
- delta i internasjonalt samarbeid

ORGANISASJON

Etterforskningen foregår i faste tverrfaglige team. Fem økoteam etterforsker egne økonomiske straffesaker. Ett av økoteamene har et særskilt ansvar for tiltak mot forbrytelser i gjeldsforhold (konkurssaker), mens et annet har et særskilt ansvar for kriminalitet relatert til verdipapirhandel. Korrupsjonsteamet, Østkrimteamet, Inndragningsteamet, Datakrimteamet og Miljøteamet etterforsker egne saker og yter bistand til politidistriktene innenfor sine saksfelt. Østkrimteamet behandler saker som har tilknytning til Russland og de baltiske stater. Bistandsteamet yter bistand til politidistriktene ved etterforskning av økonomisk kriminalitet. Hvitvaskingsenheten mottar og behandler meldinger om mistenkelige transaksjoner fra banker, finansinstitusjoner, fra politidistriktene og tilsvarende utenlandske enheter. Etterrettingsenheten driver kriminaletterretning innen økonomisk kriminalitet. Administrasjonen og It-avdelingen utfører fellestjenester og bistår etterforskningsteamene.

Teamene er satt sammen av spesialetterforskere, dels med politibakgrunn, dels med økonomisk eller datateknisk bakgrunn. Hvert team med unntak av Bistandsteamet ledes av en førstestatsadvokat. Politiadvokater inngår i teamene ved behov. Etterforskere fra andre politidistrikter eller medarbeidere fra kontrollstatene trekkes inn i etterforskningen av ØKOKRIMs egne saker der det er aktuelt.

Ved utgangen av 1999 hadde ØKOKRIM 95 faste stillingshjemler, 6 hospitanter og 3 engasjementer. Tabellen nedenfor viser stillingsutviklingen de 5 siste årene.

Stillinger	1995	1996	1997	1998	1999
Faste	72	75	80	88	95
Engasjementer	12	11,5	6	4	3
Hospitanter	6	6	6	6	6
Sum	90	92,5	92	98	104

I 1999 hadde ØKOKRIM et budsjett på ca. 64 millioner kroner, hvorav 3,5 millioner kroner utgjorde øremerkede midler. De øremerkede midlene ble hovedsakelig benyttet til kompetansehevede tiltak når det gjelder etterforskning av IKT-kriminalitet, konkursskriminalitet og hvitvasking- og inndragningssaker. I tillegg fordeler ØKOKRIM øremerkede etterforskningsmidler i inndragningssaker til politidistriktene. Tabellen nedenfor viser økonomiutviklingen de 5 siste årene.

	1995	1996	1997	1998	1999
Tildeling pr. 1.1.	43 405'	49 314'	50 100'	53 797'	57 706'
Tilleggstildeling	-	-	2 000'	2 600'	1 220'
Tiltakspakke/øremerkede midler	1 000'	1 500'	2 300'	3 305'	3 475'
Hjemlet tildeling pr. 31.12.	45 745'	52 425'	56 797'	61 065'	64 772'
Regnskap pr. 31.12.	43 789'	50 215'	56 147'	60 112'	64 062'

VIRKSOMHETEN VED ØKOKRIM

Tidsbruk

ØKOKRIM registrerer tidsbruk for å kunne følge med på hvordan ressursene utnyttes. Målet er at saksrettet arbeid skal utgjøre 2/3 av den totale tidsbruken. Med saksrettet arbeid menes etterforskning og iretteføring av egne saker, bistand til politidistriktene og til utenlandske politi- og påtalemyndigheter, samt etterretning og analysevirksomhet.

Tidsbruken i 1999 hadde følgende prosentfordeling:

Oppgaver	1998	1999
Egne saker	43	38
Etterretning/analyse	8	10
Bistandssaker	14	15
Sum saksrettet arbeid	65	63
Kompetanseutvikling (intern + ekstern)	9	10
Ekstern kontakt	4	5
Administrasjon, organisasjon, annet	22	22
Sum	100	100

Statistikk – egne saker

ØKOKRIM bygger sin statistikk på politiets registreringssystem Strasak. I dette systemet registreres hvert straffbart forhold som én sak. Et sakskompleks kan inneholde få eller mange Strasak-saker. Hvorvidt et sakskompleks består av få eller mange Strasak-saker, sier normalt lite om sakens kompleksitet og omfang.

Saksinntak

ØKOKRIMs sakstall kan variere mye fra år til år. Hvilke saker ØKOKRIM tar inn, avhenger av kriminalitetsbildet til enhver tid og sakenes omfang, kompleksitet og prinsipielle betydning. Tabellen nedenfor viser anmeldte saker i 1998 og 1999.

Antall nye saker	1998	1999
Økonomisk kriminalitet	583	237
Miljøkriminalitet	28	15
Hvitvasking	130	97
Datakriminalitet	12	70
Annet	65	38
Sum	818	457

Oppklaringsprosent

Det er et mål for straffesaksbehandlingen at oppklaringsprosenten skal være høy. Oppklaringsprosent beregnes ut fra registreringer i Strasak. Den angir hvor stor andel av de anmeldte/etterforskede saker som blir oppklart. De uoppklarte sakene gjelder i det alt vesentlige saker som er henlagt etter bevisets stilling.

I 1999 var målet at oppklaringsprosenten skulle være på minst 75. Resultatet ved årets slutt viste en oppklaringsprosent på 91,1.

Saksbehandlingstid

Det er et mål at saksbehandlingstiden for straffesakene skal være kort.

I 1999 var målet at gjennomsnittlig saksbehandlingstid ikke skulle overstige 360 dager. I 30 % av sakene skulle saksbehandlingstiden dessuten ikke overstige 210 dager. Disse målene for saksbehandlingstiden ble ikke nådd for 1999. Resultatet viser en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 584 dager. Bare 8,8 % av sakene har en saksbehandlingstid på under 210 dager. Det store avviket skyldes et stort sakskompleks om katalogbedragerier. Dette komplekset ble tatt inn i 1997 og påtaleavgjort i desember 1999. Komplekset utgjør ca. 1 000 av totalt 1 360 påtaleavgjorte saker i ØKOKRIM i 1999. Lang saksbehandlingstid for dette ene komplekset får derfor uforholdsmessig stor innvirkning på den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for hele enheten. Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden pr. november 1999 før katalogsaken ble påtaleavgjort var på 239 dager. Saksbehandlingstiden for sakene utenom denne ene katalogsaken er således godt innenfor målsettingen.

Påtalevedtak

I 1999 ble det truffet 85 påtalevedtak som fordeler seg som vist i tabellen nedenfor. Hvert påtalevedtak kan gjelde mange saker i Strasak.

Påtalevedtak	1998	1999
Tiltale	32	41
Begjæring om forhørsrettspådømmelse	3	2
Forelegg – enkeltpersoner	19	21
Forelegg – foretak	6	21
Sum	60	85

Saker ført for retten

ØKOKRIM førte 52 sakskomplekser for retten i 1999 mot 60 i 1998.

Rettskraftige avgjørelser

I 1999 var målet å oppnå fellende dommer i 95 % av straffesakene ført for retten. ØKOKRIM oppnådde fellende dommer i 87 % av sakene i 1999 mot 81 % i 1998. I en dom kan man bli frifunnet for enkelte poster og domfelt for de øvrige. Frifinnes tiltalte for eksempel for halvparten av postene i tiltalen gir dette en domfellelseprosent på 50. Tar man med vedtatte forelegg, fikk ØKOKRIM gjennomslag for sine påtalevedtak i 89 % av sakene i 1999 mot 86 % i 1998.

I 1999 ble 60 sakskomplekser rettskraftig avgjort mot 37 i 1998. Sakskompleksene i 1999 inneholder 42 dommer og 34 forelegg (enkelte sakskomplekser inneholdt dom og/eller forelegg mot flere personer). De tilsvarende tallene for 1998 var 24 dommer og 17 forelegg. I tabellen nedenfor vises noen tall for ilagte reaksjoner.

	1998	1999
Ubetinget fengsel	34 %	30 %
Betinget fengsel	5 %	6 %
Bøter	7 510 000 kr	29 558 000 kr
Inndragning	2 242 394 kr	6 760 216 kr
Erstatning	(mangler tall)	14 329 357 kr

Bistand til politidistriktene

De fleste saker som gjelder økonomisk kriminalitet, IKT-kriminalitet og miljøkriminalitet, etterforskes lokalt. Ikke alle politidistrikter har kompetanse eller ressurser til å etterforske alle slike saker. Etter anmodning fra vedkommende politimester eller statsadvokat kan ØKOKRIM yte bistand til den lokale etterforskningen. Bistanden kan variere fra kortvarig rådgivning fra én ØKOKRIM-medarbeider over en halv dag til tung etterforskningsstøtte fra flere ØKOKRIM-medarbeidere over mange måneder. Det gis også bistand til påtalemessige vurderinger og unntaksvis til aktorater. Alt etter sakens art og kapasiteten ved det enkelte team ytes bistanden enten av Bistandsteamet, eller av andre team. Med bistand menes også oppfølging av rettsanmodninger eller politianmodninger fra utlandet.

I 1999 tok ØKOKRIM inn 127 bistandssaker fordelt på 41 politidistrikter og 17 andre eksterne enheter mot 148 bistandssaker fordelt på 44 politidistrikter og 12 andre eksterne enheter i 1998.

Kompetanseutvikling og opplysningsvirksomhet

ØKOKRIM driver en omfattende ekstern opplæringsvirksomhet.

ØKOKRIM avholder en del regionale kurs i egen regi. I 1999 ble det avholdt 5 kurs i behandling av konkurssaker, 1 kurs om jus og etterforskning av saker som bygger på hvitvaskingsmeldinger, 2 kurs om internettetterforskning, 2 seminarer om bevissikring for politiet og forurensningsmyndighetene og 2 kurs i etterretningssystemet Miljøsys.

I tillegg deltar medarbeidere ved enheten i tilrettelegging og gjennomføring av kurs ved Politihøgskolen. Dette gjelder blant annet økostudiet, miljøkurset og datakrimkurset. I 1999 ble det avviklet 3 datakrimkurs.

Dessuten brukes mange av medarbeiderne ved ØKOKRIM som kursledere og foredragsholdere i en rekke andre sammenhenger på fagområder som knytter seg til deres arbeid ved enheten. Blant annet underviser flere av ØKOKRIMs tilsatte ved Tollskolen, Skatteetatskolen og Sjøkrigsskolen/Kystvakta. Flere av statsadvokatene foreleser ved Juridisk fakultet over emner innenfor enhetens områder.

ØKOKRIM har et ansvar for faglig oppfølging av revisorene som er ansatt i politidistriktene og de 14 bistandsrevisorene som skal arbeide med økonomiske straffesaker ved fylkesskattekontorene. I september ble det arrangert et fagseminar for politi- og bistandsrevisorene.

I november arrangerte ØKOKRIM et seminar om etiske spørsmål knyttet til undersøkelser av lovbrudd. Seminaret samlet ca. 50 deltakere, blant annet advokater og journalister.

ØKOKRIM utga i 1999 tre nummer av bladet Miljøkrim, hvorav ett dobbeltnummer. Bladet er et magasin om miljøkriminalitet beregnet på påtalemyndigheten, politiet, miljøforvaltningen, oppsynsmenn og kommunene.

ØKOKRIMs bistand til politidistriktene i konkrete saker skal ikke bare bidra til å løse sakene, men også medvirke til kompetanseutvikling lokalt.

For øvrig deltar medarbeidere i ØKOKRIM i ulike sammenhenger med blant annet foredrag på sine fagområder. Noen skriver også fagartikler og –bøker.

Hospitering

ØKOKRIM har 6 hospitantstillinger for etterforskere og påtalejurister fra politidistriktene. Formålet med ordningen er å utvikle kompetansen hos ansatte ved

andre politidistrikter når det gjelder etterforskning og iring av økonomisk kriminalitet, IKT-kriminalitet og miljøkriminalitet. Hospiteringstiden er 1 år, og inntak av nye hospitanter skjer så langt det er mulig i januar/februar hvert år. Hospitantene tjenestegjør vanligvis ved 2-3 team i løpet av hospiteringsperioden.

I januar/februar ble det tatt inn 6 hospitanter, hvorav 2 jurister. For én av juristene ble hospitantperioden begrenset til 6 måneder. I tillegg har ØKOKRIM hatt én hospitant fra tollvesenet på Hvitvaskingsenheten.

Ved Datakrimteamet har man i tillegg en egen ordning med korttidshospitering med en varighet på 3 måneder. I 1999 har 3 korttidshospitanter hospitert ved Datakrimteamet.

Internasjonalt samarbeid

Det er en generell tendens at kriminaliteten stadig blir mer grenseoverskridende og internasjonal. ØKOKRIM merker denne utviklingen i konkrete saker. Etterforskningen av slike saker krever kontakt med utenlandske politimyndigheter og er ofte svært ressurskrevende.

For å stå best mulig rustet til å håndtere slike saker er det nødvendig å følge den internasjonale kriminalitetsutviklingen. I tillegg til samarbeid i konkrete saker deltar derfor ØKOKRIM i internasjonalt samarbeid av mer generell karakter på flere ulike områder.

ØKOKRIM er blant annet representert i OECDs arbeidsgruppe vedrørende bestiktelser av utenlandske offentlige tjenestemenn. Konvensjonen om å kriminalisere bestiktelser av utenlandske offentlige tjenestemenn trådte i kraft i Norge i 1999.

ØKOKRIM leder den norske delegasjonen i FATF (Financial Action Task Force). FATF har som formål å styrke det internasjonale samarbeidet for å bekjempe hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger. ØKOKRIM er det nasjonale, sentrale organ for bistandsanmodninger på grunnlag av Europarådets hvitvaskingskonvensjon.

Datakrimteamet er NCRP (National Central Reference Point) i saker som involverer bruk av informasjonsteknologi. Det betyr at slike saker skal sendes direkte til teamet, både fra utlandet og fra norske politidistrikter når de trenger utenlandsk assistanse.

ØKOKRIM har i 1999 deltatt i en norsk/svensk/finsk gruppe som arbeider med metodeutvikling/kvalitetssikring for å utarbeide en felles metodikk for regnskapsbaserte undersøkelser i tilknytning til etterforskning av straffesaker.

ØKOKRIM har i 1999 dessuten deltatt på en rekke internasjonale kurs og konferanser innenfor blant annet internasjonale bedragerier, hvitvasking, IKT-kriminalitet og miljøkriminalitet.

ØKONOMISK KRIMINALITET

Økonomisk kriminalitet er nært knyttet til næringslivet og annen organisert virksomhet i privat og offentlig sektor. Den særkjennes av vinningsmotiverte overtredelser som finner sted innenfor en økonomisk virksomhet som i seg selv er – eller gir seg ut for å være – lovlig.

ØKOKRIM etterforsker og irettfører store og/eller prinsipielle saker som er rapportert fra kontrollatene, i hovedsak fra Skattedirektoratet, Kredittilsynet og Konkurransetilsynet, eller saker som oversendes fra politidistriktene. ØKOKRIM starter også etterforskning på eget initiativ, på bakgrunn av hvitvaskingsmeldinger eller etter anmeldelse fra private.

Sakene varierer over et bredt spekter:

- Grove bedragerier og underslag
- Regnskaps- og konkurstriminalitet
- Skatte-, avgifts- og tollunndragelser
- Kriminalitet relatert til verdipapirhandel
- Brudd på konkurranselovgivningen
- Korrupsjon og utroskap
- Hvitvasking (heleri)

Sakene har ofte følgende kjennetegn:

- Internasjonalt tilsnitt, gjerne med forgreninger til skatteparadis
- Overtredelsene omfatter også brudd på regnskapsloven og skatte- og avgiftslovgivningen
- Bruk av kompliserte selskapsstrukturer

Et fellestrekk for sakene er at hensikten med handlingene er å oppnå fordeler på bekostning av offentlige og private kreditorer, långivere og samarbeidspartnere. Urettmessige fordeler kan blant annet oppnås ved at det inngås skjulte avtaler på bekostning av andre (for eksempel korrupsjon), utnyttelse av informasjonsulikheter (for eksempel innsiddehandel), eller ved at verdier flyttes mellom forskjellige rettssubjekter som direkte eller indirekte kontrolleres av samme personer eller gruppe av personer, herunder nærstående eller selskaper som inngår i konsern. Ved de sistnevnte transaksjonene er bytteforholdet og den reelle verdien av leverte varer og tjenester ofte vanskelig å fastsette.

Verdisikringsspørsmål står sentralt i alle saker. Her kan det for eksempel være tale om inndragning av vinning, erstatning til fornærmede, videreformidling av opplysninger til skatte- og avgiftsmyndighetene for etterligning eller fastsettelse av tilleggsskatt/-avgift, videreformidling av opplysninger til bostyrer som kan gi grunnlag for omstøtelse og erstatningskrav. Alle ØKOKRIMs team skal fokusere på disse spørsmålene.

NOEN SAKER FRA 1999

Fakturabedragier

- I 1997 startet ØKOKRIM etterforskning av en sak om fakturabedragier. Syv selskaper sendte fakturaer til en rekke bedrifter uten at det forelå noen avtale eller noe produkt i samsvar med fakturaene. Høsten 1998 ble fire personer tiltalt for overtredelsene. To av disse ble tiltalt for bedragier og bedrageriforsøk på til sammen over 20 millioner kroner, mens de to øvrige ble tiltalt for utbytteheleri for mindre beløp. Tre av de tiltalte ble domfelt ved Oslo byretts dom av 15.9.99, mens saken for fjerdemann ble utsatt. Den bedrageritiltalte ble dømt til 4 års fengsel, rettighetstap for alltid og inndragning av vinning på 500 000 kroner. De to heleritiltalte fikk delvis betingete straffer, rettighetstap og inndragning. I arbeidet med fakturabedragier har ØKOKRIM samarbeidet med Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO).
- ØKOKRIM har siden sommeren 1998 etterforsket også et annet større sakskompleks om fakturabedragier. Den ulovlige virksomheten har vært drevet gjennom mer enn 20 ulike selskaper. Den 22.12.99 tiltalte ØKOKRIM 7 personer i saken. Tiltalen omfatter grove bedragier for mer enn 20 millioner kroner, forsøk på grove bedragier, grove regnskapsovertredelser, samt brudd på ligningsloven. For noen av bedrageripostene er det tatt ut subsidiær tiltale for skattesvik.

Brudd på konkurranselovgivningen

- ABB Kraft AS og Siemens AS ble 30.4.99 ilagt foretaksstraff på til sammen 20 millioner kroner (13,5 millioner kroner på ABB og 6,5 millioner på Siemens) for brudd på konkurranselovgivningens bestemmelser om ulovlig anbuds-, tilbuds- og prissamarbeid. I perioden 1990-97 utvekslet ansatte i selskapene detaljer om totalpriser, delpriser og andre betingelser i sine tilbud/anbud på levering av apparat- og kontrollanlegg, som brukes ved produksjon og overføring av elektrisk kraft. Selskapene søkte å opprettholde et stabilt internt styrkeforhold (markedsdeling) seg i mellom. Omsetningen i de aktuelle markedssegmentene utgjorde i perioden minst 1,5 milliarder kroner. Foreleggene er vedtatt.

Verdipapirhandelkriminalitet

- ØKOKRIM etterforsket i 1999 et tjuetalls saker knyttet til verdipapirhandel. Et flertall av disse dreide seg om brudd på reglene om flagging av større aksjeoppkjøp og om brudd på reglene om meldeplikt ved verdipapirhandler gjort av tillitsmenn eller ledende ansatte i vedkommende selskap. Sakene har stort sett blitt avgjort ved forelegg. I flaggepliktsakene har foreleggene variert fra 350 000 kroner til 2,5 million kroner, i meldepliktsakene fra 5 000 kroner til 40 000 kroner (200 000 i ett tilfelle av foretaksstraff).

Ulovlig innførsel, omsetning og eksport av kjøttvarer

- ØKOKRIM tok ut tiltale 22.12.99 mot hovedmennene i en sak om ulovlig innførsel, omsetning og eksport av kjøttvarer. To tidligere daglige ledere i en kjøttforedlingsbedrift og en eksportbedrift ble tiltalt for grovt tollbedrageri ved å ha innført minst 585 tonn ulovlig kjøtt fra Østerrike og Ungarn. Overfor tollvesenet oppgav de at varene skulle mellomlagres i Norge for deretter å bli fraktet til Russland (transitt). Transittvarer blir fortollet først når de kommer til mottakerlandet. Varene ble imidlertid værende i Norge, slik at minst 39 millioner kroner ble unndratt i toll og avgifter. Kjøttet ble dessuten innført uten tillatelse fra næringsmiddeltilsyns- og veterinærmyndighetene. Kjøttet som angivelig skulle til Russland, ble erstattet av norske kjøttprodukter til en lavere verdi. Hovedmennene er tiltalt for grovt bedrageri overfor Statens Kornforretning for uberettiget å ha fått utbetalt minst 33 millioner kroner i eksportstøtte for kjøttprodukter til Russland. I tillegg er de blant annet tiltalt for grove tollovertredelser, grovt økonomisk utroskap, regnskapsovertredelser, grove skatteunndragelser og grovt momsbedrageri for til sammen minst 30 millioner kroner.

Underslag av klientmidler

- ØKOKRIM har etterforsket og aktorert en sak om en advokats underlag av klientmidler. Advokaten hevdet at midlene skulle gå til dekning av salær. Det var ikke bestridt at advokaten hadde rett til salær, men en advokat kan ikke foreta motregning av klientmidler for å sikre seg salær når klientmidlene er øremerket andre formål. I dette tilfellet var midlene øremerket klientens kreditorer. I tillegg hadde advokaten underslått en kjøpesum som var innbetalt til ham i forbindelse med klientens salg av hyttetomter. Totalt underslått beløp var 682 448 kroner. Ved Høyesteretts dom av 7.1.00 ble tiltalte fradømt retten til å praktisere som advokat for alltid. Han ble videre idømt ubetinget fengsel i 10 måneder.

Korrupsjon

- Sommeren 1999 var det en rekke oppslag i mediene med påstander om korrupsjon i utlendingsforvaltningen. Det var oppslag som "Utro tjenere selger falske visa", "UDI-ansatt med falske papirer", "Eksbyråkrat gikk rett i politiets felle", "Han har solgt hundrevis av visa under bordet". Riksadvokaten besluttet høsten 1999 at ØKOKRIM skulle etterforske og ha det påtalemessige ansvar for sakskomplekset. Saken etterforskes av ØKOKRIM med bistand av to etterforskere fra KRIPOS.
- Siden sommeren 1998 har ØKOKRIM i samarbeid med danske myndigheter etterforsket en omfattende og komplisert sak som omhandler alvorlig korrupsjon i UNICEF. Hovedmistenkte i saken er en nordmann som var leder for innkjøp av vann- og sanitetsutstyr til UNICEFs prosjekter i utviklingsland. Etterforskningen har for en stor del dreid seg om å kartlegge handlene til UNICEF og pengestrømmer. Etterforskning har vært gjennomført i flere stater.

Spritsmugling

- ØKOKRIM overtok en spritsak fra Romerike politidistrikt sommeren 1998. Ti personer er siktet i saken. Etterforskning i blant annet Italia, Nederland, Sverige, Tyskland og Danmark avdekket at en nordmann bosatt i Italia hadde kjøpt mer enn 900 000 liter 96 % sprit i Italia, som han mistenkes for å ha innført til Norge. Ved årsskiftet satt han i husarrest i Roma i påvente av at italienske myndigheter skal avgjøre utleveringsbegjæringen fra Norge.

Hvitvasking

- ØKOKRIM åpnet straffesak mot en person på bakgrunn av to hvitvaskingsmeldinger. Vedkommende var eeneier og daglig leder av en bensinstasjon med vaskehall. I nattsafeposene til banken var det gjentatte ganger lagt gamle hundrekronesedler. Ved en anledning vekslet han også 20 000 gamle sedler til nye. Ved ransaking ble det funnet mer enn 6 millioner kroner i kontanter. Det viste seg at 5,4 millioner kroner dreide seg om underslag fra inntektene fra vaskehallen på bensinstasjonen. Han hadde ikke ført disse inntektene i regnskapet, og heller ikke oppgitt dem til beskatning eller avgiftsberegning. Samlet krav på skatt, avgift og erstatning fra AS Norske Shell kom opp i et beløp som omtrent svarte til det beslaglagte beløpet. Eierne av bensinstasjonen ble i Kristiansand byretts dom av 28.10.99 dømt til fengsel i 2 år og 6 måneder. Det var Kristiansand politidistrikt som etterforsket saken, mens ØKOKRIM hadde påtaleansvaret. Forholdet ville neppe ha blitt oppdaget dersom ikke ØKOKRIM hadde fått melding fra banken. Dommen er rettskraftig.
- I 1995 søkte en mann og hans kone gjeldsordning. Undersøkelser i forbindelse med søknaden viste at vedkommende hadde gitt uriktige opplysninger. Han hadde blant annet innskudd på mer enn 600 000 kroner på sin bankkonto i løpet av 1-2 år. Det ble iverksatt etterforskning ved Romerike politidistrikt. Under etterforskningen fant man at privatpersonen hadde en bankboks med 1 million kroner i kontanter. Vedkommende hevdet at pengene tilhørte hans mor som var lege i Polen. ØKOKRIM overtok saken i 1996. Etter at det blant annet var gjennomført etterforskning i Polen, mente ØKOKRIM at det kunne utelukkes at pengene var ervervet på lovlig måte. Det kunne imidlertid ikke konkretiseres hvilken straffbar handling de kom fra, eller om det var han selv eller andre som hadde begått handlingen som ga utbyttet. Det ble tatt ut tiltale for hvitvasking, jf. strl § 317. Vedkommende ble dømt for hvitvasking av 1 million kroner i Nedre Romerike herredsretts dom av 9.12.99. Pengene med tillegg av renter som var påløpt etter beslagstidspunktet ble inndratt etter strl § 35. Dommen er ikke rettskraftig.

Flere av meldingene til ØKOKRIMs hvitvaskingsenhet leder til straffesaker ved andre politidistrikter. Nedenfor omtales noen eksempler på dette.

- I ett tilfelle ledet en hvitvaskingsmelding til avdekking av betydelige avgiftsunndragelser og alvorlige tollovertredelser. Saken ble etterforsket av Oslo politidistrikt. I Oslo byretts dom av 18.2.99 ble to personer tiltalt og idømt straffer på henholdsvis 3 år og 6 måneder og 3 år og 2 måneder. Saken er rettskraftig.

- Melding om mistenkelige vekslingstransaksjoner dannet utgangspunkt for straffesak mot en selvstendig næringsdrivende på Sørlandet. Saken omhandlet unndragelse av skatter og avgifter over en årrekke. Enkelte av de avdekkede forhold var strafferettslig foreldet, men vedkommende ble idømt ubetinget fengsel i 60 dager, samt inndragning av deler av et beslaglagt beløp på over 500 000 kroner. Saken foranlediget innbetaling av skatter og avgifter med ca. 900 000 kroner.
- Melding fra Postbanken dannet utgangspunkt for avdekking av omfattende smugling av sigaretter fra Russland til Finnmark. Sigarettene ble videredistribuert til en rekke steder i Norge, blant annet via post. Saken er fortsatt under etterforskning.
- Ved Oslo byretts dom av 9.12.99 ble en person idømt en straff av fengsel i 10 måneder, hvorav 5 måneder ubetinget, samt inndragning av ca. 900 000 kroner for bedrageri og overtredelser av markedsføringsloven. Retten la til grunn at anslagsvis 2 000 personer gjennom villedende markedsføring hadde blitt forledet til å kjøpe piller med vektreduserende effekt på postordre. En hvitvaskingsmelding til ØKOKRIM fra vedkommendes bankforbindelse var av sentral betydning for avdekkingen av forholdet, samt for muligheten til å foreta straffeprosessuelt beslag av innstående beløp på hans firmakonto.
- En hvitvaskingsmelding knyttet til omfattende bruk av bankremitter var et viktig bidrag til avdekking av antatt svart omsetning innenfor bygg- og anleggsbransjen i størrelsesorden ca. 25 millioner kroner. Virksomheten var satt i system og innbefattet en rekke selskaper og personer. Saken er ikke påtalemessig avgjort.
- En melding til ØKOKRIMs hvitvaskingsenhet var av vesentlig betydning for avdekking og pådømmelse av bedrageriforhold på Vestlandet, knyttet til bruk av manipulerede Visa-kort.

Bistandssaker

Det er ytt bistand til blant annet

- Fjordane politidistrikt i en omfattende sak om forsikringsbedrageri, underslag, regnskapsovertredelser, merverdiavgiftsbedrageri mv. Tiltalen i saken er på noe over 40 poster.
- Telemark politidistrikt i en sak om unndragelse av skatt og avgifter (svart arbeid innen byggebransjen) i størrelsesorden 30 millioner kroner. En av de impliserte er også involvert i fakturabedragerier.
- Larvik politidistrikt i en sak om utpresning for til sammen 28 millioner kroner.
- Sunnmøre og Follo politidistrikter i en svært omfattende sak vedrørende spritsmugling. Det er siktet 25 personer i saken.
- Narvik politidistrikt i en sak om underslag av ca. 1,7 millioner kroner i en sparebank.
- Vadsø politidistrikt i en sak om underslag av ca. 4,8 millioner kroner i en sparebank

IKT-KRIMINALITET

IKT-kriminalitet defineres gjerne som straffbare handlinger som begås ved utnyttelse av informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Dette kan være nye former for kriminalitet, for eksempel dataangrep, eller tradisjonell kriminalitet utøvd ved hjelp av IK-teknologi. Gjerningspersonen kan for eksempel endre opplysningene i et dataanlegg om hvem som skal være mottaker av en elektronisk pengeoverføring. De siste årene har mye av kriminaliteten skjedd via Internett. Internett brukes blant annet til å markedsføre ulike "investeringer", som i realiteten er bedragerier. Kriminelle bruker også Internett til å kommunisere seg imellom. Dessuten brukes Internett til å utveksle ulovlig materiale, for eksempel barnepornografi. IKT-kriminalitet skjer ofte på tvers av landegrensene.

EN SAK FRA 1999

- En sak mellom Telenor Nextel AS og ØKOKRIM illustrerer telekommunikasjonsbransjens sentrale betydning i moderne kriminalitetsutvikling. I denne saken avsa Høyesterett 20.12.99 en kjennelse som ga ØKOKRIM medhold i at telekommunikasjonsloven § 9-3 tredje ledd gir politiet rett til å få informasjon fra internettilbyderen (ISP) om hvilken brukerkonto og hvilket telefonnummer som har vært benyttet i forbindelse med oppkobling til Internett via oppringt linje. Opplysningene bidrar til å finne identiteten til gjerningspersonen. Internett-tilbyderen plikter å gi opplysningene til politiet basert på oppgitt dato/klokkeslett og dynamisk IP-adresse/vertsnavn. Det

er dermed avklart at det ikke er nødvendig med samtykke fra Post- og Teletilsynet i tillegg til utleveringspålegg fra retten. Høyesteretts avgjørelse forenkler utleveringsprosedyren vesentlig. Avgjørelsen letter etterforskningen av internettrelatert kriminalitet. ØKOKRIM har hatt 6 saker om spredning av barnepornografi og dataangrep liggende i bero i 1998/1999, siden det har vært umulig å følge dem opp uten opplysninger fra Telenor Nextel AS.

MILJØKRIMINALITET

Miljøkriminalitet kan inndeles i kriminalitet som rammer det ytre miljø, og kriminalitet rettet mot det indre miljø. Kriminalitet som rammer det ytre miljø, er i vid forstand én eller annen form for krenkelse av naturmiljøet. Den omfatter i hovedsak natur- og faunakriminalitet, forurensningskriminalitet og kulturminnekriminalitet. Arbeidsmiljøkriminalitet er miljøkriminalitet som rammer det indre miljø. På samme måte som økonomisk kriminalitet særkjennes flere områder innen miljøkriminaliteten av at de lovstridige handlinger finner sted innenfor en virksomhet som i seg selv er lovlig.

ØKOKRIM har valgt å arbeide med utvalgte satsningsområder i perioder. Satsningsområdet har i 1998 og 1999 vært forurensningskriminalitet.

NOEN SAKER FRA 1999

- Bergenshalvøens Kommunale Kraftselskap DA har vedtatt forelegg av 12.10.99 på bot og inndragning på til sammen 500 000 kroner for brudd på vassdragsreguleringsloven og arbeidsmiljøloven. Overtredelsene av vassdragsreguleringsloven skjedde ved at selskapet ikke overholdt kravene til minstevannsføring i Modalsvassdraget i Hordaland. Ved å redusere eller i perioder stanse vannføringen i en elv vil det enten over tid eller umiddelbart kunne gjøre uopprettelig skade på levende organismer i vassdraget. Dette er den første straffesaken i Norge på området.
- Oslo Lufthavn AS har vedtatt forelegg av 23.12.99 på bot på 2 millioner kroner. Statens forurensningstilsyn hadde i konsesjonen for flyplassen fastsatt detaljerte miljøkrav for bruk, utslipp og overvåkning av utslipp av kjemikalier til avisning av fly og rullebaner. Saken gjaldt i hovedsak ulovlig forurensning av kjemikaliene glykol og acetat i grunnen og i det øvre grunnvannsmiljø under flyplassen i tiden oktober 1998 til april 1999.
- I oktober 1998 ble det fra en bedrift sluppet ut ammoniakk i Figgjo-elva i Rogaland. Utslipet førte til omfattende fiskedød. Bedriften har vedtatt et forelegg av 14.4.99 på bot på 1 million kroner for overtredelse av forurensningsloven. Et annet firma har vedtatt forelegg på bot på 300 000 kroner i samme sak.
- En mann ble i Sand herredsretts dom av 11.11.99 dømt til betinget fengsel i 45 dager samt til å betale en bot på 150 000 kroner og erstatning på 55 000 kroner for overtredelse av kulturminneloven. Han hadde anlagt vei fram til sin hytte gjennom

et automatisk fredet kulturminne bestående av en heller (utoverhengende bergvegg) med arbeidsplass.

- Et kraftverk ble 5.11.99 ilagt et forelegg på bot på 500 000 kroner og inndragning av vinning på 1,5 millioner kroner for brudd på vassdragsloven. I forbindelse med regulering av elven Otra i Valle kommune slapp kraftverket i 18 måneder kontinuerlig for lite vann gjennom en tappeluke. Forelegget er ikke vedtatt.
- En daglig leder av et selskap som drev med industriell høytrykksspyling ble i Sunnmøre herredsretts dom av 18.2.99 dømt til fengsel i 45 dager, hvorav 30 dager ble gjort betinget. Han ble også fradømt retten for et tidsrom av 5 år til å drive med industriell høytrykksspyling. Han hadde ikke ivaretatt sikkerheten til sine ansatte ved to anledninger med den følge at to unge arbeidstakere ble påført skader i ansiktet. For den ene var skaden alvorlig. Dommen er den første i Norge hvor noen er idømt ubetinget fengselsstraff for arbeidsmiljøkriminalitet.
- En prosjektingeniør ble i Agder lagmannsretts dom av 8.12.99 dømt til en straff av fengsel i 120 dager, hvorav 90 dager ble gjort betinget. Han hadde i løpet av en periode på 4–5 timer tappet minst 10 000 liter urensset aluminiumshydroksyklorid direkte ut i elven Otra i Vennesla kommune. Utslippet medførte omfattende fiskedød i elven. Dommen er den hittil strengeste forurensningsdom i Norge.